

MANU ZIARSOLO, OLERKARI (1902-1987)

Azken urteotan bizi izan dan lez, ixil-ixillik joan jaku Aitaren etxera gure Manu Ziarsolo, "Abeletxe". Begoña'n ospatu ziran illetak bere arimearen alde joandako irailaren 20'an.

Gizona.—Era asko daukaguz gizona ezagutzeko: arpegiz arpegi, berba egiñez, alkarregaz bizi izanaz, ar-emonak eukiaz, eta abar. Nik ezagutu izan dot Manu kartaz, artu-emonez eta iru-lau bider San Mames kaleko bere bizi-pisuan alkarizketak izanaz.

Baiña, idazle zan Manu, euskal idazle, ta ortaz ezagutu neban nik modu berezian: euskaldun zintzoari dagokionez, umore aundikoa zan Abeletxe. Olan jaku agertzen bere "Gazi-gazak" (Donosti, 1976) deritxon liburuaren puntu ta zeaztasun guztietan. Gizasemea ezagutzeko bide egokia jaku, ba, idazleak paper-orrietan erein dauan arnasa beroa.

V'garren "Euskal Literatura" liburuan, onela idatzi neban nik: "Bilbotarra dogu Manu; gizaseme langillea, umoretsua ta antzerkiari emona... Itxas-ertzeko aizeari kresal-sunda darion legez, umore onaren piperra be berezko dogu. Ipuin eta esaera bizi-bizien gatza barriz egundo be ez jako palta euskaldun erneari. Doai oneikaz jantzia dozu "Abeletxe", ezizen onez baita ezaguna gure literaturan".

Euskal idazle.—Bizitza guztian lan-arloari ekiña dogu Abeletxe, euskal barrutian bat az be. Umetatik ekian euskeraz, baiña ekian ori aberatsago egiten alegindu zan: solo bat be, sasiz bete ez daiten, landu egin bear izaten da. Orrelaxe Manu, berezkoari lagundurik, euskaltzale ta idazle errime gertatu jakun. "Kirikiño'k" zirikatuta, gazte zala asi zan "Euzkadi"-n idazten.

Eta or-emen idatzi ta idatzi, entzute zabalekoa genduan Abeletxe gerra aurretik. Orduan euskal landan lan egien talde txalogarria gogoratu, ona zer diñoskun A. M. Labaien jaunak "Euzko-Gogoa"-n: "Langille oiei eskerrak lurra gertutzen joan zan euskera utseko egunkari bat sortu al izateko. Eta egunkari ori mirariz edo Bilbo'n 1937 guda artean. "Eguna" ezenez bostillabetean, Bilbo erori arte argitara atera zan. Bizia eman zioten gizonek gure omen beroa merezi dute". Egunkari orren zuzendaritza Ziarsolo'ren eskuetan egoan, Augustin Zubikarai zuzendariorde, ta Ander Artzeluz (Luzear) eta Artetxe'tar Luki aolkulari zitula.

Bego emen txirristadan lez esanik, pozik artu eta irakurri oi genduan guk guda-zelaian eta oiñean "Eguna". Nik neuk eta nigaz egozan gudari gazteak gau-ordu luzeak emoten genduzan berau irakurten Sagasta, Elgeta, Ubera ta Basalgo'n lenengo ta Bizkargi, Meñaka, Gamitz eta Fika'n gero, euskal eguneroko orren orrialdeak irunsi bearrean. Orduko paperetatik, izan be, auxe zan egi utsa iñoskuna.

Prosaz ta bertsoz asko idatzi eban Ziarsolo'k. Mañaritarak bultz eraginda geien baten, eguneroko ta aldizkari oneitan beintzat, aren lanak irakurri daikezuz: "Euzkadi", "Ekin", "Euzko", "Erri", "Jagi-Jagi", "Gudari", "Bizkaitarra", "Tierra Vasca", "Euzko-Deya", "Anaitasuna", "Euzko Gogoa", "Karmel", "Olerti", "Zeruko Argia" ta abar.

Antzerki-lanean.—Euskalduna ez jaku bertso, esakun zorrotz eta izkirimiri-zale bakarrik; are geiago esan geinke teatru-zale. Teatruak, barriz, bere mamiña bear dau, ta jantzia, biak atsegingarri. Gai xee ta ariñak, bizi-bizi erabiliak izan ezker, beti jakuz eder, gozo; aomen aundiko giz-egintzak be, gaztediari batik bat atsegin jakoz eta ernai egon oi da arein goraberak ikusi ta entzuten.

Guda aurretik bazan Bilbo'n, baita ondoren be, "Txinpartak" eritxon gazte taldea, dantzaz ta teatruz oso trebe zana. Talde onentzako antzerki-lanak Manu'k gertatuak ziran geienak. Bereak ditu: "Jai arratsalde baten", "Artzaiñaren ametsa", "Goiz-otoia", "Afal ordua", "Bermio'ko portuan", "Atsoa gaztetu bear dogu", "Gabon gabonetan", "Jai aureskua", "Sorgiñak Etxaburu'n", "Eztegu t'ardi", "Katalin errota'ko", "Agur Donibane", "Saku jantzia", "Bertsolari sariketa", "Eguberri aizeak", "Paris'era gogo txarrez", "Gogozar Berbizkunde goizean", eta abar.

Oneitatik batzuk saritu eutsoezan: 1956'an "J. Urkixo Mintegiak" eraturako antzerki batzaldian leen-saria eroan eban "Eguberri aizeak" lanarekin, eta beste bik, Bertsoari sariketa" ta Gogozar Berbizkunde goizean" -ek deduzko aipamena merezi izan eben.

Kirikiño ta Abeletxe etziren bitxi-billa joan euren lanak azurtzean. Baiña biak, Mañari'tarra ta bilbotarra, jenteak eder ditu ta oso irakurriak dira.

Olerkari.—Ez eutson begitadarik egiten eusko-olerkiari. Eta ba ekian noizik-bein bere arimea neurtitz ederrez adierazoten be. Besteak beste, “Karmel” eta “Olerti”-n emon ebazan poesi sentikor batzuk.

“Olerti” (1959) sortu zanean, lenengotik asi jakun idazten. Eta irugarren liburuxkan agertzen da bere “Odol-tantua!”, Aste santuko ipuiña, bertsoan. Poema luze bat dozu, lau sail daukazena, 48 aapaldigaz. Noemi hebratar andra gaztea zan, ama izan naiez eta lau urte ezkontuta eroanarren, seiñik ez eukana. Olerkariak:

“Emazteak seiña nai, senarrak naiago,
Irain Zorrotzak aitzen asita bai dago;
Gizonak maiz kalteak bere kolkorako
Jainkoan naiarekin pozik eztalako.”

Orra, seme bat izan dau Noemi’k. Zelako poz bete! Baiña urte bi joan dira, ta mutikoak itz bat be ez dau esan. Zoriona naigabe biurtu, zorionaren argia illundu. Noemi intzirika, ezta guzur negarra! Zer egin? Igarle bat —Kristo— dabil Palestina’n mirarigille. “Erruki zadi, Jesus, ene amodio!”. Eta ara doa ama gaztea amar eguneko bidean. Egunak eguzkitsu, gabak izar-zelai, bidea neketsu, baiña urrundik Jerusalem da nabari. “Auxe da —diño amak— Kristo gure anai!”

“Kristo anai dogu, izanik Jainkua.
Amak arrazoia dau, anai begikua.
Gaur osteguna da ta biar barikua.
Nai neuke arki balei bere “Medikua”.

Bariku goizean goiz, Noemi semearekin laster jagi da; Jerusalem’go arriak oin-azpitan ditu. Kaleetan jentea artega. Ango iskanbilla! Zer jazo ete da! Oiuak: “Gora

Barrabas eta Ori il daiela!”. Eta errurik bako Kristo Kalbariora daroe. Eriotzara epaitua izan da. Baiña Noemi, itxaropenez betea, bideratu jako, eta begirada gozoz, ta ama-samurtasunez, umetxo mutua erakutsiz Kristori diñotsa: “Ona neure semea”. Eta Kristok gozo-gozo begiratu dautsa:

“Jesus’ek igarri dau andrearen naia;
Eskua luzaturik beragana doia;
Orduan soldadoak asarretu baia
Ugalexko zigorraz jo-erazo beia.”

Lurrera jausi da Kristo. Begiak lurrean eta Kristo-gan burua, nun ete dabil Noemi’ren gogo? Gauza dizditsu bat ikusi dau lurrean, “gorri-gorria bera, pitxi antzekua”. Ezta mundukoa, zerukoa baiño. Ona emen sendakaia, Kristok ixuri dauan “Odol-tantua!”.

“Odol-tantua bean ikusi dauneko,
Noemi’ren biotza irakiten dago;
Kiñuka semeari adierazo dautso
Tantoaren aurrean belaunbikatzeko;
Ondoren eskutxoak lurrean jartzeko
Ta mingaintxuarekin odola batzeko.”

Eta semeak odol-tantoa miazkatu ebañeko berbaz asi zan aingeruen antzean. Noemi’ren poz bete!

Modu onetan osoturik daukaguz Abeletxe’ren beste poesi-lanak be: euskera gozan, ondo neurturik eta rima osotan.

AITA ONAINDIA

ZER

ALDIZKARIA

- ILLEROKOA (MENSUAL)
- BIZKAIERAZ IDATZIA (EN BIZKAINO)
- ERRI-JAKINTZAREN GAIK (MATERIAS POPULARES)
- IRAKURGAI ERREZ-ERREZAK (LECTURA FACIL)
- ARAZO SAKONAK AZTERTUTA (ANALISIS DE TEMAS)

ARPIDETU ZAITE!

ZER
EUSKERAZALEAK

Colón de Larreátegui, 14-2.º - BILBAO-I